

INTERACTION OF PROFESSIONAL STANDARDS AND EDUCATION

Izetaeva Gulbakhar Keunimjaevana

Nukus Innovation Institute

<https://doi.org/10.5281/zenodo.14059264>

ARTICLE INFO

Received: 03rd November 2024

Accepted: 08th November 2024

Online: 09th November 2024

KEYWORDS

Dual Training, Training, Labor Market, Skills Development Program, Vocational Training, Vocational Skills.

ABSTRACT

This article considers the role of professional standards in modernization of the education and training system in Uzbekistan. In the conditions of rapid economic development and changing requirements in the labor market there is a need to adapt educational programs to modern professional standards. Interaction between standards and educational institutions plays a key role in ensuring that the qualifications of graduates meet the expectations of employers. The mechanisms of implementing standards in educational programs, their impact on the content of education, as well as the role of dual education and continuing professional education are studied. Special attention is paid to the problems of mismatch of graduate qualifications with market requirements and how standards can contribute to their solution. The paper concludes with recommendations for improving the interaction between professional standards and educational institutions to ensure long-term economic growth and sustainable development of human resources.

KASBIY STANDARTLAR VA TA'LIMNING O'ZARO TA'SIRI

Izetaeva Gulbaxar Keunimjaevana

Nukus innovatsion instituti dotsenti

<https://doi.org/10.5281/zenodo.14059264>

ARTICLE INFO

Received: 03rd November 2024

Accepted: 08th November 2024

Online: 09th November 2024

KEYWORDS

Dual ta'lim, O'qitish, Mehnat bozori, Malaka oshirish dasturi, Kasbiy ta'lim, Kasbiy ko'nikmalar.

ABSTRACT

Ushbu maqolada O'zbekistonda ta'lim va kadrlar tayyorlash tizimini modernizatsiya qilishda kasbiy standartlarning roli ko'rib chiqiladi. Iqtisodiyotning jadal rivojlanishi va mehnat bozorida o'zgaruvchan talablar sharoitida ta'lim dasturlarini zamonaviy kasbiy standartlarga moslashtirish zarurati paydo bo'ldi. Standartlar va ta'lim muassasalarining o'zaro hamkorligi bitiruvchilarning malakasi ish beruvchilar talablariga javob berishini ta'minlashda muhim rol

o'ynaydi. Standartlarni o'quv dasturlariga joriy etish mexanizmlari, ularning ta'lim mazmuniga ta'siri, shuningdek, dual ta'lim va uzluksiz kasbiy tayyorgarlikning o'rni o'rganiladi. Bitiruvchilarning malakasi va bozor talablari o'rtasidagi nomuvofiqlik muammolari va ularni hal qilishda standartlar qanday yordam berishiga alohida e'tibor qaratilmoqda. Ushbu maqola uzoq muddatli iqtisodiy o'sishni va inson resurslarining barqaror rivojlanishini ta'minlash uchun kasbiy standartlar va ta'lim muassasalari o'rtasidagi o'zaro hamkorlikni takomillashtirish bo'yicha tavsiyalar bilan yakunlanadi.

Kirish. Texnologik va iqtisodiy rivojlanish suratlari bilim va ko'nikmalarni doimiy ravishda yangilab borishni taqozo etayotgan zamonaviy dunyoda malakali ishchi kuchini shakllantirishda kasbiy standartlar asosiy o'rin tutadi. Kasbiy standartlar mehnat bozori ehtiyojlariga javob beradigan xodimlarning bilim, ko'nikma va malakalariga qo'yiladigan talablar majmuyidir. Ular ta'lim dasturlarini ishlab chiqish, kadrlarni tayyorlash va qayta tayyorlash uchun asos bo'lib xizmat qiladi, shuningdek, mehnat sifati va iqtisodiyotning raqobatbardoshligini oshirishga hissa qo'shadi.

Iqtisodiy islohotlar va jahon iqtisodiyotiga integratsiyalashuv bosqichida turgan O'zbekiston uchun ta'lim dasturlarini kasbiy standartlarga muvofiqligi masalasi ayniqsa dolzarbdir. Ta'lim tizimi malakali mutaxassislariga bo'lgan talabning o'zgarishiga o'z vaqtida moslashish uchun moslashuvchan va dinamik bo'lishi kerak. Shu nuqtai nazardan, kasbiy standartlar va ta'lim muassasalarining o'zaro hamkorligi iqtisodiyotning ustuvor tarmoqlari uchun kadrlar tayyorlashni belgilovchi hal qiluvchi omilga aylanadi.

Ushbu tadqiqotda kasbiy standartlarning ta'lim tizimiga integratsiyalashuvining asosiy jihatlari, ushbu integratsiyaning ta'lim dasturlarini ishlab chiqishga ta'siri, shuningdek, bitiruvchilar malakasining ish beruvchilarning real talablariga javob berishini ta'minlash mexanizmlari ko'rib chiqiladi. Bunda dual ta'limni joriy etish, uzluksiz ta'limning o'rni va davlat, ish beruvchi va ta'lim muassasalari o'rtasidagi o'zaro hamkorlik masalalariga alohida e'tibor qaratilmoqda.

Muvofiqlik. Iqtisodiyot jadal rivojlanayotgan va mehnat bozoridagi global o'zgarishlar sharoitida kadrlar tayyorlashning hozirgi kasbiy talablarga muvofiqligi masalasi ko'pchilik mamlakatlar, jumladan, O'zbekiston uchun ham asosiy vazifalardan biriga aylanib bormoqda. Innovatsion texnologiyalarning o'sishi, yangi kasblarning paydo bo'lishi va ishlab chiqarish jarayonlarining murakkablashishi ishchilarning malakasiga talablarni oshiradi. Bu ta'lim tizimi va kasbiy standartlar o'rtasidagi o'zaro aloqani ham mutaxassislarning, ham butun iqtisodiyotning raqobatbardoshligini ta'minlashda muhim ahamiyatga ega bo'ladi.

O'zbekistonda iqtisodiyotning barcha tarmoqlarini modernizatsiya qilish va mamlakatimizning jahon iqtisodiy jarayonlariga integratsiyalashuvi sharoitida kadrlar tayyorlash tizimini isloh qilish vazifasi ayniqsa keskinlashmoqda. Zamonaviy ish beruvchilar ta'lim muassasalari bitiruvchilaridan xalqaro va milliy standartlarga javob beradigan amaliy

ko'nikma va malakalarni kutmoqda. Biroq, ta'lim dasturlari ko'pincha iqtisodiyotdagi tez o'zgarishlarga mos kelmaydi, bu esa kadrlar tayyorlash darajasi va bozor talablari o'rtasidagi nomuvofiqlikka olib keladi.

Shu sababli, kasbiy standartlar va ta'lim o'rtasidagi o'zaro ta'sir mavzusini o'rganishning dolzarbligi kasbiy standartlarni ta'lim dasturlariga samarali integratsiya qilish yo'llarini izlash zaruratidir. Bu ish beruvchilarning talablari bilan mutaxassislarni tayyorlash darajasi o'rtasidagi tafovutni qisqartiradi, milliy kadrlar raqobatbardoshligini oshiradi, O'zbekiston iqtisodiyotining barqaror rivojlanishini ta'minlaydi.

Tadqiqot usullari: So'nggi ikki yil ichida O'zbekiston hukumati kasbiy standartlarni yaratish va yangilash bo'yicha sa'y-harakatlarni sezilarli darajada kuchaytirdi. Bu erda muhim rolni Mehnat va ishsizlik agentligi o'ynaydi, u shtatdagi kasbiy standartlarni ishlab chiqadi va sanoat birlashmalari va ish beruvchilar bilan muvofiqlashtiradi. 2023 va 2024-yillarda iqtisodiyotning bir qator tarmoqlarida dolzarb muammolarga moslashtirilgan yangi standartlar yangilandi va joriy etildi.

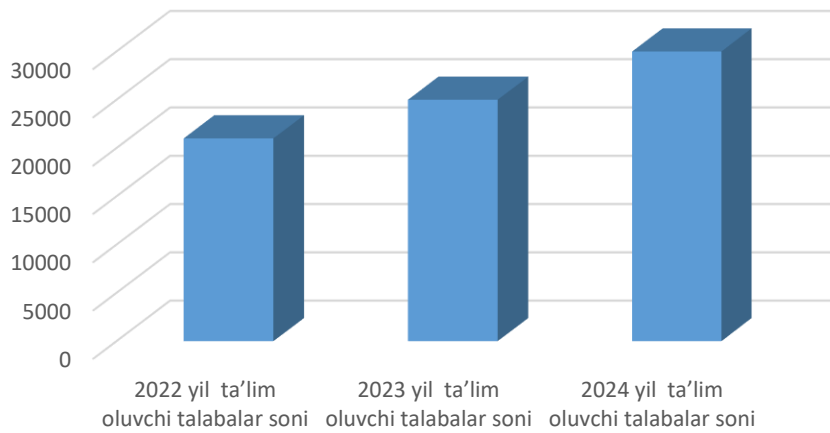
1. Ishlab chiqilgan va yangilangan professional standartlar soni. O'zbekistonda 2023 va 2024-yillarda iqtisodiyotning turli tarmoqlarida 200–300 ga yaqin professional standartlar ishlab chiqilgan yoki yangilangan. Bunga raqamli kasblar uchun yangi standartlar yaratish, shuningdek, qurilish, qishloq xo'jaligi va to'qimachilik kabi an'anaviy tarmoqlarda mavjud standartlarni modernizatsiya qilish kiradi.

2. Ta'lim dasturlariga standartlarni joriy etish. O'zbekiston Mehnat vazirligi hamda Oliy va o'rta ta'lim vazirliklarining ma'lumotlariga ko'ra, so'nggi ikki yilda ta'lim muassasalarining 70 foizdan ortig'i o'z ta'lim dasturlarini yangilangan kasbiy standartlarga moslashtira boshlagan. Bu, ayniqsa, energetika, IT va tibbiyot kabi muhim tarmoqlar uchun mutaxassislar tayyorlaydigan ta'lim muassasalariga tegishli.

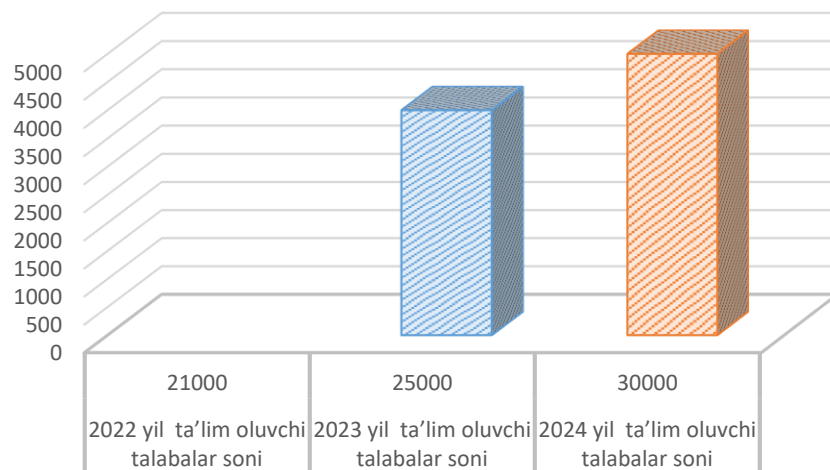
3. Yangi standartlarga javob beradigan o'quv dasturlari soni. 2023-2024 yillar davomida 500 dan ortiq o'quv dasturlari ko'rib chiqildi va yangi kasbiy standartlarga moslashtirildi. Bu o'quv dasturlarini ishlab chiqishda ta'lim muassasalari va ish beruvchilar o'rtasida yaqin hamkorlikni yo'lga qo'ydi.

4. Dual tizim bo'yicha o'qiyotgan talabalar sonining ko'payishi. So'nggi ikki yilda dual tizim bo'yicha tahsil olayotgan talabalar soni 40 foizga oshdi. 2024-yilda 30 000 ga yaqin talaba nazariy ta'limni ish joyida amaliy mashg'ulotlar bilan uyg'unlashtirgan, kasbiy standartlar talablariga yaxshiroq moslashish imkonini beruvchi dasturlarga qabul qilindi.

O'zbekistonda so'ngi ikki yilda dual tizim bo'yicha ta'lim oluvchi talabalar sonining ko'payishi

2023 yil 2022 yilga nisbatan farqi   2024 yil 2023 yilga nisbatan farqi

5. Bitiruvchilarning malakasi va mehnat bozori talablari o'rtasidagi tafovutni kamaytirish. Kasbiy standartlarni joriy etish va ularning ta'lim dasturlariga integratsiyalashuvi tufayli so'nggi ikki yil ichida ish beruvchilar kutganligi va bitiruvchilarning malakasi o'rtasidagi tafovut 15-20 foizga kamaydi. Buni ish beruvchilar va bitiruvchilar o'rtasida o'tkazilgan sotsiologik so'rovlar ma'lumotlari tasdiqlaydi.

6. Ta'lim jarayonini raqamlashtirishda ishtirok etuvchi ta'lim muassasalari soni. Raqamli texnologiyalar sohasida yangi professional standartlarga moslashish doirasida O'zbekistondagi 100 dan ortiq ta'lim muassasalari raqamli ta'lim dasturlarini faol joriy qila boshladi. Bunga raqamli kompetensiyalar, dasturlash, katta ma'lumotlar va kiberxavfsizlik bo'yicha treninglar kiradi.

7. Malakaviy imtihonlar sonini ko'paytirish. 2023 va 2024-yillarda bilim va ko'nikmalarni kasbiy standartlarga muvofiq baholash uchun o'tkazilgan malaka imtihonlari soni 25 foizga oshdi. Imtihonlar malaka oshirish dasturlari doirasida bitiruvchilar uchun ham, amaldagi xodimlar uchun ham o'tkazildi.

8. Qayta tayyorlashdan o'tgan ishchilar sonini ko'paytirish. Oxirgi ikki yilda 50 mingdan ortiq ishchi-xizmatchi yangi kasbiy standartlarga javob berishga qaratilgan, ayniqsa, ishlab chiqarishni raqamlashtirish va modernizatsiya qilish bilan bog'liq sohalarda qayta tayyorlash va malaka oshirish dasturlarini tamomladi.

9. Yangi kasb va mutaxassisliklarni yaratish. Yangi texnologiyalarni joriy etish va iqtisodiyotni raqamlashtirish munosabati bilan 2023–2024-yillarda yangi kasbiy standartlarga javob beradigan 50 ga yaqin yangi kasb va mutaxassisliklar yaratildi va tasdiqlandi. Bu sun'iy intellekt, jarayonlarni avtomatlashtirish, dasturiy ta'minotni ishlab chiqish va katta ma'lumotlarni qayta ishlash kabi sohalarga taluqlidir.

10. Bandlik darajasiga ta'siri. O'zbekiston Mehnat agentligi ma'lumotlariga ko'ra, kasbiy standartlarning joriy etilishi so'nggi ikki yilda yoshlar o'rtasidagi ishsizlikning 5 foizga qisqarishiga olib keldi. Sababi, kasbiy standartlarga javob beradigan dasturlarda tahsil olgan bitiruvchilar oson ish topib, bozor ehtiyojlariga moslashadi.

Xulosa. Kasbiy standartlar va ta'lim tizimining o'zaro hamkorligi bitiruvchilar malakasining zamonaviy mehnat bozori talablariga javob berishini ta'minlovchi asosiy omil hisoblanadi. O'zbekistonda iqtisodiy islohotlar va jahon iqtisodiyotiga integratsiyalashuvga intilish sharoitida bu o'zaro hamkorlik ayniqsa dolzarb bo'lib bormoqda. Kasbiy standartlar ta'lim muassasalari uchun qo'llanma bo'lib xizmat qiladi, o'quv dasturlarini real ishlab chiqarish sharoitlari talablariga moslashtirishga yordam beradi.

Tahlillar shuni ko'rsatdiki, kasbiy standartlarning joriy etilishi mutaxassislar tayyorlash sifatini oshirish, ularning bandligini ta'minlash va dual ta'lim tizimini rivojlantirishga xizmat qilmoqda. Standartlarni raqamlashtirish va avtomatlashtirish kabi yangi texnologik voqelikka moslashtirishga alohida e'tibor qaratilmoqda. Buning uchun ta'lim tizimi moslashuvchan bo'lishi, iqtisodiyot va mehnat bozoridagi o'zgarishlarga tez javob bera olishi kerak.

Biroq, qiyinchiliklar ham mavjud. Ta'lim dasturlariga standartlarning sust integratsiyalashuvi, malakali o'qituvchilarning yetishmasligi va amaliy mashg'ulotlar uchun infratuzilmaning yo'qligi shular jumlasidandir. Bu muammolarni samarali hal etish uchun davlat organlari, ish beruvchilar va ta'lim muassasalari o'rtasidagi o'zaro hamkorlikni takomillashtirish bo'yicha yanada islohotlarni amalga oshirish zarur.

Xulosa o'rnida shuni ta'kidlash mumkinki, kasbiy standartlarni ta'lim dasturlari orqali muvaffaqiyatli joriy etish va joriy etish O'zbekiston iqtisodiyotini barqaror rivojlantirishning muhim shartidir. Bu zamonaviy mehnat bozori talablariga javob bera oladigan malakali mutaxassislarni tayyorlashni ta'minlaydi, mehnat resurslarining ham milliy, ham xalqaro miqyosda raqobatbardoshligini oshiradi.

References:

1. Ta'limdagi kasbiy standartlarning qisqacha tarixi. F. I. Sidorenko. 2022.
2. Kasbiy standartlar va ularning ta'limdagi roli. N. N. Petrov. Akademik loyiha, 2023 yil.
3. Dual ta'lim: nazariya va amaliyot. A. V. Kuznetsov, E. S. Romanova.
4. O'zbekistonda mutaxassislar tayyorlashga kasbiy standartlarning ta'siri. M. A. Jo'raev. Ta'lim va fan, 2023 yil
5. Ta'lim tizimida kasbiy standartlarni moslashtirish: muammolar va echimlar. I. V. Solovyov. Ilmiy ishlar, 2024.

6. Ta'limga professional standartlarni joriy etish bo'yicha xalqaro tajriba. L. A. Kiseleva. Xalqaro ta'lim jurnali, 2022.
7. O'zbekiston ta'lim tizimidagi kasbiy standartlar holati to'g'risida ma'ruza. O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi, 2024 yil.
8. Kasbiy standartlar va ta'lim dasturlarining o'zaro ta'sirini o'rganish. K. F. Abdullaev. Mehnat va bandlik agentligi, 2023 yil.
9. O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligining rasmiy sayti. URL: <https://edu.uz>